

ASPECTE ALE MIȘCĂRII MUNCITOREȘTI DIN JUDEȚUL BOTOȘANI ÎN PERIOADA AVÎNTULUI REVOLUȚIONAR DIN ANII 1918—1921

GHEORGHE MEDIAN

Perioada dintre cele două războaie mondiale a constituit pentru mișcarea revoluționară și democratică din România o etapă superioară, caracterizată prin creșterea maturității clasei muncitoare, a capacității ei de a fi tot mai ancorată în marile evenimente pe care le-a trăit poporul, de a conduce masele de exploatați în lupta pentru răsturnarea orînduirii burgheze și edificarea unei orînduiri noi lipsite de exploatare.

La sfîrșitul primului război mondial, în fața României se impunea cu stringentă necesitate imediata refacere economică, întrucît economia statului român, se resimțea puternic de pe urma distrugerilor de război și a jafului ocupanților germani. Problema refacerii economice devenise o problemă de interes general în rîndul cercurilor economice și financiare românești. În opoziție cu masele muncitoare care doreau o refacere economică însoțită de îmbunătățirea nivelului de trai, clasele exploatare căutau să-și asigure pentru ele beneficiile refacerii producției, folsind în acest scop sistemul reducerii salariilor și al creșterilor prețurilor. Acest lucru va fi grav resimțit de păturile sărace de la orașe și sate, a căror situație devenise deosebit de grea.

Pe fondul acestei situații economice și social-politice, în România s-a declanșat la sfîrșitul primului război mondial un puternic avînt al luptei maselor populare, care a dus la creșterea în amploare a acțiunilor proletariatului și aliaților săi pentru o viață mai bună, pentru pămînt și libertăți, pentru progres social.

Stăvilirea cataclismului imperialist și încheierea unei păci drepte, apărarea tînărului stat sovietic, impunerea unor reforme economice și social-politice capabile să ducă la îmbunătățirea situației maselor, sînt numai cîteva din obiectivele luptei clasei muncitoare din anii avîntului revoluționar.

Această luptă va fi însoțită de radicalizarea sensibilă a mișcării muncitorești, în cadrul căreia se va cristaliza tot mai mult ideea necesității transformării Partidului Socialist în partid comunist, singura forță capabilă să conducă proletariatul la îndeplinirea misiunii sale istorice — răsturnarea orînduirii burgheze și edificarea unei noi orînduiri lipsite de exploatare. În acest context, mișcarea muncitorească și soci-

alistă din județul Botoșani¹ a constituit op rezentă activă, mobilizatoare în rîndul maselor de exploatați de pe cuprinsul acestui ținut din nordul țării.

Mișcarea muncitorească și socialistă botoșăneană are rădăcini adînci încă în ultimul deceniu al secolului trecut, cînd la Botoșani a luat ființă în 1891, Clubul muncitorilor, organizație muncitorească ce dispunea și de un organ de presă propriu, intitulat „Proletarul“. Clubul muncitorilor a desfășurat o intensă activitate propagandistică și organizatorică în rîndul muncitorimii botoșănene, trimițîndu-și reprezentanți la Congresul de constituire a P.S.M.D.R. din 1893, ca și la celelalte congrese ale partidului. Demn de menționat este și faptul că la Botoșani și-au desfășurat activitatea o serie de personalități marcante ale mișcării socialiste din România, între care Panait Mușoiu, Panait Zosin, H. Sanielevici, Janeta Malthus, Barbu Lăzăreanu etc. Activitatea acestora a contribuit la răspîndirea ideilor socialiste, la impulsionearea luptei muncitorimii botoșănene și a celorlalte pături oprimate, determinînd intensificarea acțiunilor revoluționare îndreptate împotriva exploatării capitaliste.

La Botoșani s-au desfășurat, ca urmare a intensificării exploatării o serie de acțiuni greviste, între care cele ale zidarilor din 1912 și lucrătorilor tipografi din 1913.

Tăria acțiunilor inițiate de muncitorii botoșăneni s-a datorat în bună măsură numărului acestora, destul de mare la începutul secolului al XX-lea. Dintr-o statistică întocmită de Prefectura Județului Botoșani în 1901 reiese că în orașul Botoșani existau 1 901 lucrători și 1 787 meseriași², iar în 1905 Botoșanii figurau pe locul al IX-lea între centrele din țară cu peste 1000 de lucrători³.

Activitatea revoluționară a muncitorimii botoșănene a cunoscut o creștere continuă în primele decenii ale secolului al XX-lea, fiind însoțită de o creștere similară a acțiunilor represive ale autorităților. Acest lucru a fost subliniat și de cel de al V-le Congres al sindicatelor, care în rezoluția adoptată, „înfiearează, cu ultimă energie atitudinea scandaluoasă fără nume a administrației față de muncitorii militanți care la Brăila, Focșani, Tișița, Săveni, Botoșani, Bacău, Piatra-Neamț etc., și chiar în mijlocul capitalei sînt bătuți, schingiuiți de poliție sau trimiși la urma lor ca cei din urmă vagabonzi pentru simplul fapt de a fi cerut pentru frații lor de muncă mai multă piine, lumină, drepturi“⁴.

În perioada următoare, a anilor 1916-1918, ca urmare a intrării României în război, a înăspririi legislației antimuncitorești, a întreruperii legăturilor între conducerea centrală și cea locală a mișcării muncitorești și sindicale, din cauza mobilizărilor și a ocupării unei mari părți a țării de către trupele germane, și la Botoșani, ca și în alte orașe se constată o stagnare vremelnică a mișcării muncitorești.

1 Lucrare a face referință la acțiunile desfășurate de muncitorimea din fostele județe Botoșani și Dorohoi.

2 Arhivele Statului Botoșani, fond Prefectura județului Botoșani. Dosar 42/1900, f. 90.

3 M. GH. BUJOR, „O statistică“ — România Muncitoare, 17 iulie 1905.

4 Documente din istoria mișcării muncitorești din România, 1910—1915, București, Ed. politică, 1968, p. 659.

Cu toate acestea, în anii războiului, la Botoșani și în alte centre ale Moldovei au loc greve ale muncitorilor din diverse întreprinderi, declanșate de refuzul autorităților de a satisface revendicările cerute de aceștia. Feroviarii botoșăneni au participat la greva generală pe ramură desfășurată între 29 martie—10 aprilie 1918. În luna aprilie a anului 1918 au părăsit lucrul muncitorii de la Pirotehnia armatei din Botoșani, care s-au solidarizat cu cei de la Arsenalul armatei din Iași, cu lucrătorii de la Tipografia Marelui Stat Major al Armatei și cu cei din Atelierele de croitorie și reparații ale armatei⁵.

Șirul acțiunilor greviste a continuat în luna mai, cei mai activi fiind tot muncitorii cefești. Astfel la 23 mai a încetat lucrul personalul Depoului din Dorohoi⁶ cu care se va solidariza și cefeștii din Botoșani, precum și factorii poștali, nemulțumiți de salariile mici cu care erau plătiți. Acțiunile muncitorilor cefești botoșăneni care au determinat declanșarea în primele luni ale anului 1918 a unui întreg șir de greve, proteste și demonstrații⁷ s-au datorat în mare măsură faptului că aceștia au fost printre primii care și-au refăcut organizația sindicală⁸, dînd impuls spre organizare și altor categorii de angajați.

Paralel cu acțiunile de luptă, în anul 1918 se desfășoară o intensă acțiune de reorganizare a mișcării socialiste și sindicale. În aprilie 1918 a fost creată Secțiunea Iași a Partidului Socialist, care a desfășurat o amplă activitate în direcția reorganizării secțiunilor socialiste și sindicale din celelalte centre ale Moldovei. Succesul acestei acțiuni a făcut posibilă convocarea la 1 iulie 1918 la Iași a primului Congres Regional al organizațiilor socialiste și sindicale din Moldova, la care au participat reprezentanți a 12 organizații socialiste și sindicale din 10 localități⁹. În luna noiembrie al aceluiași an, s-a ținut la Iași al II-lea Congres regional al mișcării muncitorești și sindicale din Moldova, la care au participat 25 de delegați reprezentînd 20 de organizații din 10 orașe¹⁰.

Nu dispunem de date privind reorganizarea Secțiunilor socialiste din orașele județului Botoșani, dar din documentele studiate reiese că pînă la sfîrșitul anului 1918 se creaseră organizații socialiste și sindicale, cercuri ale tineretului socialist, în multe orașe ale Moldovei, între care Dorohoiul¹¹ și Botoșanii¹².

Imediat după reorganizare, secțiunile botoșănene ale Partidului Socialist au desfășurat o intensă activitate de propagare a ideilor partidului în rîndurile muncitorilor și altor categorii de oameni ai muncii, și de mobilizare a acestora în lupta pentru condiții mai bune de muncă și viață.

5 Crearea Partidului Comunist Român (Mai 1921), București, Ed. pol. 1971, pag. 74.

6 Arhiva Cancelariei C.C. al P.C.R., colecția 50, dos. 6322, f. 1.

7 Arhiva Cancelariei C.C. al P.C.R., colecția 50, dos. 6417, f. 7.

8 Crearea P.C.R., pag. 85.

9 Documente din istoria mișcării muncitorești din România, 1916—1921, pag. 186.

10 Idem, pag. 187.

11 Social-Democrația, an I, nr. 24, 4 noiembrie 1918.

12 Social-Democrația, an I, nr. 29, 9 decembrie 1918.

Demn de remarcat este și faptul că socialiștii botoșăneni și-au spus răspicat cuvîntul într-o serie de probleme privind evoluția mișcării socialiste din țară, militînd pentru reunificarea acesteia la nivelul întregii țări. Acest lucru se impunea cu atît mai mult cu cît conducătorii Regionalei Socialiste din Moldova conform hotărîrilor luate la cele două congrese regionale, stabiliseră ca organizațiile socialiste și sindicale din cadrul Regionalei să-și desfășoare activitatea pe baza rezoluțiilor Congresului Socialist din 1915 și a celui sindical din 1914, ceea ce însemna menținerea vechiului program și a vechilor metode, deci neadaptarea la noile condiții istorice interne și internaționale.

Întrucît la cele două congrese regionale se stabilise ca pînă la unificarea mișcării socialiste din întreaga țară Comitetul Regional Moldova să conducă mișcarea socialistă și sindicală de aici, Comitetul Regional a publicat un comunicat în ziarul „Social-Democrația“ cerînd secțiunilor din Moldova „să nu dea ascultare niciunei dispoziții venite de la comitetele din capitală... de a nu se supunne nici unui îndemn și a nu da nici un sprijin persoanelor delegate de aceste comitete“¹³.

Luînd atitudine față de această recomandare, secțiunea Botoșani a Partidului Socialist și Sindicatul Mixt, au înaintat o notă de protest către Comitetul Regional, în care se afirma „noi nu înțelegem ca o instituție provizorie, aleasă numai pînă la reluarea relațiilor cu toate organizațiile din țară și deci cu cele din teritoriul ocupat, și numai pînă atunci, după cum glăsuiește rezoluția votată la primul Congres... să se substituie comitetelor centrale din București alese de un congres al partidului din toată țara. Noi din Botoșani protestăm împotriva aceluia comunicat și vă aducem la cunoștință că în primul rînd ne vom conforma instrucțiunilor primite de la Comitetul Executiv și comisiunea generală din București“¹⁴.

În anul 1919, activitatea socialiștilor botoșăneni ia amploare, manifestîndu-se pe de o parte prin crearea unor noi organizații sindicale¹⁵ și cercuri socialiste, pe de altă parte prin inițierea unor acțiuni de luptă ale muncitorilor. Socialiștii botoșăneni au desfășurat pe parcursul acestui an o intensă propagandă culturală și politică vizînd ridicarea conștiinței și pregătirii generale a maselor, folosind în acest scop o gamă largă de mijloace între care conferințele publice, șezătorile culturale și mitingurile.

O activitate amplă a desfășurat în această direcție Cercul cultural socialist înființat în iulie 1919 pe lîngă secția din Dorohoi¹⁶ a partidului. Între temele dezbătute în cadrul acestui cerc, merită subliniate cele privind „materialismul istoric, rolul sindicatelor și mișcarea muncitorească, anarhism și socialism“¹⁷. Foarte bogată va fi activitatea desfășurată de secțiunea din Botoșani a Partidului Socialist.

Între acțiunile organizate de secția Botoșani a Partidului Socialist, de un mare ecou s-au bucurat mitingurile ținute în luna iulie

13 Social-Democrația, an I, nr. 27, 25 noiembrie 1918.

14 Social-Democrația, an I, nr. 29, 9 decembrie 1918.

15 Crearea P.C.R. pag. 194.

16 Iașul Socialist, an I, nr. 9, 25 ianuarie 1920.

17 Gazeta Dorohoiului, an II, nr. 15, 9 august 1919.

a anului 1919. Primul dintre acestea, ținut în ziua de 13 iulie s-a bucurat de participarea a peste 3 000 de persoane în fața cărora au ținut cuvântări Vasile Adiaconiței, șeful secțiunii locale a partidului, dr. Horodinceanu, precum și reprezentanți ai socialiștilor ieșeni între care Zaharia Tănase. Adunarea a votat o moțiune prin care se cerea suprimarea cenzurii, stării de asediu și amnistie generală¹⁸. Alte două mitinguri la care au participat „muncitorimea de prin ateliere și mahalale, micii negustori, intelectualii, femeile, într-un cuvânt toate categoriile care simpatizează cu ideea liberatoare a socialismului“¹⁹ au fost organizate în zilele de 26—27 august. În cadrul acestora, vorbitorii între care Vasile Adiaconiței, dr. Ghelerter, Virgil Ionescu, au prezentat diverse probleme legate de programul Partidului Socialist.

O activitate laborioasă au desfășurat-o socialiștii botoșăneni în cadrul Săptămânii sindicale și socialiste, de la sfârșitul lunii iulie și începutul lunii august. Cu acest prilej, au avut loc consfătuiri în cadrul sindicatelor cizmarilor, tăbăcarilor, metalurgiștilor, în cadrul cercului de studii sociale, unde Vasile Adiaconiței, Chirilă Ailoaiei, Niculăiță, Zădînga și alții, au vorbit despre rolul sindicatelor, despre Partidul Socialist și despre starea muncitorilor. În cadrul cercului tineretului socialist, socialistul Niculăiță le-a vorbit participanților despre „rolul tineretului în marile mișcări istorice“²⁰.

Alături de acțiunile pe linia propagandei socialiste se impun a fi subliniate și acțiunile greviste ale muncitorilor botoșăneni din anul 1919. Dintre acestea cea mai importantă este acțiunea muncitorilor ceferiști care au aderat la mișcarea grevistă a ceferiștilor din mai-iunie 1919, grevă încheiată cu satisfacerea revendicărilor acestora, între care sporirea salariilor și recunoașterea zilei de lucru de 8 ore.

Amploarea tot mai mare a mișcării socialiste și muncitorești din județul Botoșani a produs panică în rîndul autorităților, care au recurs la luarea unui întreg șir de măsuri represive, mergînd de la închiderea abuzivă a sediilor secțiunilor partidului, pînă la maltratarea unor socialiști și trimiterea lor în fața tribunalelor.

Astfel, în timpul campaniei electorale din toamna anului 1919, la Dorohoi, prefectul a ordonat sigilarea sediului secțiunii locale a Partidului Socialist²¹, acest lucru demonstrînd așa cum se sublinia într-o notă de protest a socialiștilor dorohoieni către Comitetul Executiv al Partidului Socialist că „singurul scop al prefectului este de a înăbuși mișcarea socialistă de aici... pentru a arăta fării că numai la Dorohoi nu exsită mișcare socialistă“²². Tot la Dorohoi, întrunirile de constituire a sindicatelor brutarilor și frizerilor au fost împiedicate de poliție²³.

18 Social-Democrația, an II, nr. 60, 20 iulie 1919.

19 Social-Democrația, an II, nr 62, 3 august 1919.

20 Social-Democrația, an II, nr. 63, 10 august 1919.

21 Socialismul, an IX, nr. 194, 16 septembrie 1919.

22 Social-Democrația, an I, nr. 39, 24 februarie 1919.

23 Social-Democrația, an II, nr. 58, 13 iulie 1919.

Referitor la atitudinea autorităților, față de socialiști, ziarul Social-Democrat, ia publica o notă în care se arăta că „la Botoșani, Dorohoi și în ultimii timp la Bacău... niște indivizi... caută să-i atragă în sindicatul galben, și pentru că aceștia se opun, le fac diferite șicane intervenind la autorități să le închidă localul lor de întrunire“²⁴.

Mai mult decât la Dorohoi, poliția din Botoșani va aplica pedepse corporale unor socialiști, între care și lui Vasile Adiaconiței. Acesta a fost palmuit de către comandantul gării locale pe motiv că a intervenit în apărarea unui tânăr brutar arestat pentru că purta „o discuție socialistă“ cu alt tânăr²⁵.

Urmărit de poliție Vasile Adiaconiței va fi trimis în toamna lui 1919 în fața Curții Marțiale, sub motivul de a fi dat afară de la o ședință a secției Partidului Socialist din localitate un agent de poliție²⁶.

Măsurile luate de autorități nu au putut frâna elanul mișcării muncitorești și socialiste botoșănene. Acest lucru a fost demonstrat cu ocazia alegerilor din 1919, când socialiștii botoșăneni au folosit din plin campania electorală pentru a desfășura o intensă propagandă în rîndul maselor. Cu acest prilej au fost organizate numeroase întruniri în cadrul cărora a fost popularizat programul partidului, s-au difuzat numeroase manifeste, broșuri și alte publicații editate de organizațiile socialiste.

Deși congresul extraordinar al Partidului Socialist din 13 noiembrie 1919 ținut la București, congres la care au fost rezezentăți și socialiștii botoșăneni²⁷ a hotărît neparticiparea membrilor partidului la alegeri și retragerea listelor de candidați, propaganda desfășurată la Botoșani a făcut ca o parte din alegători să acorde voturile candidaților socialiști, care au obținut un număr apreciabil de voturi în disputa cu candidații celorlalte formațiuni politice²⁸.

Avîntul revoluționar de la sfîrșitul anului 1919 s-a amplificat în anul următor pe măsura maturizării partidului, intensificării procesului de clarificare ideologică și întăririi rolului elementelor revoluționare din partid, care militau pentru transformarea partidului socialist în partid comunist și afilierea la Internaționala III-a Comunistă. Acest proces se constată atunci și în rîndul mișcării muncitorești și socialiste botoșănene, unde problema afilierii și transformării partidului a fost amplu dezbătută. Întrunirile organizate pe parcursul anului 1920 la Botoșani în cadrul cărora au fost dezbătute aceste probleme, au scos în evidență adeziunea muncitorimii botoșănene la ideea transformării Partidului Socialist și afilerea la Internaționala a III-a Comunistă²⁹.

Avîntul revoluționar din anul 1920 s-a concretizat și prin organizarea unor mari acțiuni greve ale muncitorimii din întreaga țară.

24 Social-Democrația, an II, nr. 54, 17 august 1919.

25 Social-Democrația, an II, nr. 69, 21 septembrie 1919.

26 Social-Democrația, an II, nr. 75, 27 octombrie 1919.

27 Crearea P.C.R. pag. 224.

28 Craiul Nou, Botoșani, an I, nr. 21-22, 28 noiembrie 1919.

29 Arhiva Cancelariei C.C. al P.C.R., Colecția 50, dos. 6417, f. 7.

Larga mișcare revendicativă care a cuprins încă de la începutul acestui an proletariatul român a antrenat și muncitorimea botoșăneană. În luna martie 1920 la Botoșani au avut loc un șir de mitinguri și demonstrații³⁰ pentru amnistie generală și trecerea la activitatea constructivă de refacere a economiei naționale distruse de război, pentru revendicări economice și politice. De asemenea au avut loc acțiuni greviste ale cefeștiștilor din Dorohoi³¹, lucrătorilor serviciilor de poștă din același oraș³², precum și a factorilor poștali din satele județului.

Punctul culminant al marilor acțiuni de clasă din anii avântului revoluționar, a fost atins prin declanșarea grevei generale din octombrie 1920, la care au aderat și muncitorii de toate profesiile din Botoșani și Dorohoi³³.

Înfrângerea grevei generale, a dovedit încă odată necesitatea înființării partidului comunist pentru mersul mereu ascendent al luptei proletariatului român. Referitor la acest proces de clarificare ideologică care caracteriza întreaga evoluție a mișcării noastre muncitorești din acel timp, un raport al Siguranței generale, menționa la începutul anului 1921 „Elementele de stînga conduc de fapt partidul, și după felul în care Consiliul General dirijează lucrurile, este cert că vor obține majoritatea și vor pregăti viitorul Congres în conformitate cu vederile lor. Viitorul Congres va decide afilierea la Internaționala a III-a”³⁴

Întărirea curentului care se pronunța pentru transformarea Partidului Socialist în partid comunist, va determina convocarea în mai 1921 a Congresului extraordinar al Partidului Socialist, care avea să ia istorica hotărîre. Referitor la însemnătatea deosebită pe care a avut-o crearea P.C.R. tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta: „Situția internă și internațională, luptele de clasă din acești ani, au grăbit cristalizarea necesității creării unui partid revoluționar de tip nou, în stare să conducă clasa muncitoare și celelalte forțe progresiste în lupta pentru apărarea drepturilor și libertăților lor democratice, pentru înfăptuirea unor adînci transformări sociale. În rîndurile Partidului Socialist se manifestau tot mai puternic forțele care se pronunțau pentru un partid revoluționar, bazat pe ideologia marxist leninistă. La 8 mai 1921 Congresul Partidului Socialist a hotărît, cu o mare majoritate de voturi, transformarea sa în Partidul Comunist Român”³⁵.

Din cauza terorii instituită de autorități în întreaga Moldovă, cu cîteva excepții, secțiile Partidului Socialist din această parte a țării, nu și-au putut trimite delegații la Congresul din mai 1921 al partidului.

30 Socialismul, an X, nr. 44, 3 martie 1920.

31 Socialismul, an X, 28 aprilie 1920.

32 Arhivele Statului București, Fond M.A.I., dos. 244/1920.

33 Greva generală din România — 1920, București, 1970, pag. 270.

34 Arhiva C.C. al P.C.R., fond 28, dos. 9324, fila 287-288.

35 NICOLAE CEAUȘESCU, „Semicentenarul glorios al Partidului Comunist Român”, Bu.urești, Ed. pol. 1971, pag. 9.

În această situație s-au aflat și secțiile Partidului Socialist din județul Botoșani. Socialiștii de aici, întreaga muncitorime botoșăneană au fost însă solidari cu hotărîrea privind transformarea Partidului Socialist în partid comunist și afilierea la Internaționala a III-a, încadrîndu-se de la început în frontul de luptă condus de Partidul Comunist Român împotriva exploatării și asupririi.

Acțiunile desfășurate de muncitorimea botoșănenă după 1921, vor constitui o dovadă concludentă a spiritului revoluționar de care era animată, a atașamentului față de înaltele idealuri ale poporului pentru realizarea cărora va acționa neabătut sub conducerea clarvăzătoare a Partidului Comunist Român.